

6. 刘义庆等人《世说新语》南宋共八卷 (420-581年) = Лю, Ицян. Новые разговоры о мире : в 8 т. / Ицян Лю. — Южная Сун, 1981. — Т. 8.
7. 中国书画网顾恺之= Каллиграфия и живопись Китая. Гу Кайчжи [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.zhshw.com/lidai/jin/gukaizhi/>. — Дата доступа : 16.12.2015.

Кацярына Асадчая

**АСАБЛІВАСЦІ МАСТАЦКАЙ РЭКАНСТРУКЦЫІ
АБРАДУ ПРОВАДЫ РУСАЛКІ ў СУЧАСНЫХ УМОВАХ**

У артыкуле распавядаецца, як экспедыцыйныя матэрыялы з усходнепалесках Провадаў русалкі могуць набыць форму мастацкай рэканструкцыі абраду ў музеі-скансэне ля сталіцы Беларусі.

Katsiaryna Asadchaya

**SOME FEATURES OF ARTISTIC RECONSTRUCTION OF
THE “SEEING A MERMAID OFF” RITE IN MODERN
CONDITIONS**

The article describes how the materials of the expeditions to Eastern Palesse about the “Seeing a mermaid off” rite can take the form of artistic reconstruction of the ceremony in the museum-skansen not far from the capital of Belarus.

Фальклорна-этнаграфічныя палявыя экспедыцыі і мае асабістыя назіранні за бытаваннем абрадаў і народнай песні ў сучасных умовах сведчаць аб тым, што працэс заняпаду традыцыйнай культуры, які пачаўся даўно, інтэнсіўна працягваецца ў наш час. У сувязі з істотнымі зменамі грамадскага ладу жыцця ў вясковай мясцовасці разбураецца перш-наперш каляндарна-абрадавая творчасць, забываюцца старадаўнія звычаі, гульні і г.д. Постфальклорнаму гурту «Страла» (курс выкладчыка кафедры этналогіі і фальклору БДУКМ Э.В. Шчадрыной) у 2012 і 2013 гг. давялося здзейсніць экспедыцыю ў вёску Вялікі Бор Хойніцкага раёна Гомельскай вобласці, пазнаёміцца са станам бытавання абраду Провады русалкі, сустрэцца з яго ўдзельнікамі і носьбітамі, зафіксаваць саму дзею, мясцовыя песні.

Думка пра тое, што запісанаму матэрыялу неабходна даць «другое жыццё» ў дзеі з вялікай колькасцю гледачоў, была падмацавана адукацыйнай мадэллю нашай кафедры, адпаведна якой – экспедыцыйныя матэрыялы павінны быць асновай дыпломнага праекта выпускнога курса, які ў нашым выпадку набыў форму мастацкай рэканструкцыі абраду Провады русалкі ў музеі-скансэне (БДМНАіП) ў 2015 годзе. Паколькі такі праект выконваецца «на памежжы» мастацтвазнаўства, практычнай культуралогіі і педагогікі сацыякультурнай дзейнасці, шлях да яго здзяйснення павінен быць добра прадуманым і распланаваным. Здзейсніць яго нашаму курсу дапамаглі тэарэтычныя і метадычныя напрацоўкі педагогаў і наш творчы патэнцыял.

Малюнак 1 – Часопіс кампаніі BELAVIA з матэрыялам пра Провады русалкі, 2015

Малюнак 2 – Матэрыял BELAVIA пра Провады русалкі ў в. Вялікі Бор, 2015

Нягледзячы на трывогу за лёс абрадаў і народнай песні даследчыкаў і дзеячаў народнага мастацтва, у нашай рэспубліцы дзесяцігоддзямі не звярталася ўвага на традыцыйную культуру. Выключэннем з’яўляецца Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы, дзе шмат зроблена для захавання і выкарыстання сучаснікамі і нашчадкамі народнага мастацтва. Але, каб зберагчы агромністае багацце фальклору і ўзнавіць яго ў сучасных умовах, імкненняў толькі вучоных і энтузіястаў не дастаткова. Адрядзіць забытыя традыцыі, абрады і звычаі, а разам з імі і народныя песні магчыма толькі агульнымі намаганнямі тэарэтыкаў і практыкаў фальклорнага мастацтва. Сучасныя ўмовы не спрыяюць

існаванню і развіццю традыцый у штодзённым жыцці, таму трэба шукаць такія галіны мастацкай дзейнасці, дзе абрады і народная песня змогуць узнаўляцца і актыўна «нагадваць» пра сябе шырокай аўдыторыі. Тым больш, што інтарэс да традыцыйнай культуры Беларусі сёння існуе і актыўна выкарыстоўваецца ў бізнэс-структурах, у чым мы пераканаліся, калі пабачылі фота (у тым ліку з намі) з вялікаборскіх Провадаў русалкі ў рэкламным часопісе айчыннай авіякампаніі, якая мае 46 пунктаў прызначэння на розных кантынентах і ў розных краінах Свету (мал. 1 – 2).

У кантэксце разглядаемай праблемы неабходна звярнуць увагу на тое, што практычная фалькларыстыка ўводзіць у свет мастацтва не толькі саміх удзельнікаў калектываў, але і гледачоў. Правядзенне фальклорных фестываляў, аглядаў, конкурсаў ператварае гледачоў з пасіўных сузіральнікаў у актыўных удзельнікаў. У залежнасці ад прынцыпаў і метадаў апрацоўкі фальклору ў мастацкай дзейнасці некаторыя фалькларысты ўжо рабілі спробы яго класіфікацыі. Напрыклад, латыш А. Клоцінь выдзяляе тры формы асваення фальклорнай спадчыны: аўтэнтычны фальклор, сцэнічна апрацаваны, стылізваны фальклор [3, с. 89]. Такая класіфікацыя форм асваення фальклору не адлюстроўвае ўсіх існуючых тыпаў узнаўлення традыцый. Беларускі даследчык А.М. Аляхновіч піша: «Асваенне фальклору можа адбывацца па-рознаму: ад прамога ўзнаўлення першакрыніцы да высокамастацкай апрацоўкі яе. Даследуючы гэтыя працэсы і метады, мы выдзяляем па ступені складанасці іх асваення шэсць тыпаў фалькларызму: 1 – традыцыйны фальклор, прадстаўлены жывымі носьбітамі традыцый; 2 – другасны фальклор, асвойваемы маладзёжнымі калектывамі, якія арыентуюцца на ўзнаўленне традыцыйнай народнай творчасці; 3 – апрацаваны фальклор з улікам нацыянальных і мясцовых традыцый; 4 – песні самадзейных аўтараў і кампазітараў, асобных калектываў і ўдзельнікаў, якія прайшлі працэс фалькларызацыі; 5 – стылізаваны фальклор; 6 – рэстаўраваны і рэканструяваны фальклор, які знік з ужытку» [1, с. 41].

У кантэксце аднаўлення і папулярызацыі традыцыйных абрадаў у сучаснай культурнай прасторы, сёння найбольш актуальныя такія формы як рэканструкцыя і рэстаўрацыя. Рэстаўрацыя (ад лац. *restauratio* – аднаўленне) – узнаўленне ранейшага першапачатковага зместу або формы частак традыцыйнай абрадавай дзеі на аснове захаванага вуснапаэтычнага, музычнага, песеннага, харэаграфічнага матэрыялу. Вельмі прыдатны ў гэтым аднаўленні і найбольш надзейны сродак і спосаб – народная памяць, якая ўтрымлівае розныя творы і звычаі [4, с. 368]. Рэканструкцыя (ад лац. *re* – ‘назава’ + *construction* ‘пабудова’) – форма карэннай перабудовы, адраджэння абрадава-рытуальнага комплексу на аснове рэшткаў захаваных фальклорных матэрыялаў і этнаграфічнага апісання. Рэканструкцыя – не толькі сам працэс, але і яго вынік. Пры рэканструкцыі важна арыентавацца на захаваныя фрагменты, крыніцы ці некаторыя прыкметы.

Рэканструкцыя традыцыі ажыццяўляецца ў выніку аднаўлення яе агульных уласцівасцей па апісаннях, расповедах, рэштках напеваў, асобных слоў, на аснове даных аб яе мастацкіх, эстэтычных, стылістычных уласцівасцях і функцыянальным прызначэнні. Даныя можна атрымаць пры вывучэнні друкаваных прац па гісторыі культуры, этнаграфіі, песеннай творчасці, у гутарках са знаўцамі і носьбітамі традыцый, пры знаёмстве з творами выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Народная манера выканання мае свае рысы, якія праяўляюцца ў мясцовых, спецыфічных умовах. Яна заснаваная на асаблівасцях дыялекту, музычнай мовы і выканаўчай манеры многіх пакаленняў людзей адной мясцовасці. Натуральны працэс сучаснага жыцця, які вызначаецца міграцыяй насельніцтва з адной мясцовасці ў іншую, распаўсюджаннем інтэрнэту, кіно, тэлебачання, прыводзіць да згладжвання мясцовых прыкмет у фальклоры. Захаваць мясцовую спецыфіку народнай творчасці – галоўная задача фальклорных калектываў.

Найбольш актуальнай у наш час з’яўляецца такая форма аднаўлення і захавання традыцыйных абрадаў, як мастацкая рэканструкцыя, якая актуалізуе форму свята, максімальна набліжаную да аўтэнтычнага арыгіналу. Мастацкая рэканструкцыя – *комплекс дзеянняў, заснаваных на эмпірычным вопыце на мастацкім аднаўленні і творчым увасабленні з’явы абрадавай культуры ў сучасных умовах*. Пытанне мастацкай рэканструкцыі абрадаў і святаў у сучасных умовах амаль не вывучана. Дадзеную праблему імкнуцца вырашыць этнапедагагі, выкладчыкі кафедры этналогіі і фальклору ўніверсітэта культуры і мастацтваў – Э.В. Шчадрына, В.В. Калацэй, Т.А. Пладунова. У 2004 годзе ў межах навучальнага працэсу спецыялізацыі «этнафоназнаўства» Т.А. Пладунова распрацавала метадыку мастацкага рэканструявання каляндарных абрадаў, якая прайшла паспяхова апрацаваную ў шэрагу дыпломных праектаў выпускнікоў спецыялізацыі і ў асноўныя палажэнні [2, с. 51]. Праца над ажыццяўленнем рэканструкцыі праходзіла ў некалькі этапаў, якія ўключалі: падрыхтоўчы этап, даследчы этап, арганізацыйна-метадычны этап, вучэбна-рэпетыцыйны этап, арганізацыйна-фінансавое забеспячэнне, прэзентацыйны этап.

Падрыхтоўчы этап уключаў арганізацыю паездкі ў вёску Вялікі Бор Хойніцкага раёна Гомельскай вобласці, знаёмства з этапамі і элементамі абрадаў Провады русалкі (29 – 30 чэрвеня 2013 года). Экспедыцыя ў вёску прадугледжвала знаёмства з русальнай традыцыяй і яе носьбітамі, відафіксацыю экспедыцыйнага матэрыялу і яго расшыфроўку. Даследчы этап складаўся з: падрабязнага вывучэння аналізу русальнай традыцыі ў працах айчынных і замежных навукоўцаў (перадусім – В.К. Сакаловай, Г.А. Барташэвіч, Л.Н. Вінаградавай, Д.Н. Зяленіна, А.С. Ліса, Т.Б. Варфаламеевай, В.І. Басько, У.М. Сівіцкага); прыкладання да мадэлі будучай рэканструкцыі педагагічнага і мастацкага вопыту выкладчыкаў кафедры.

Арганізацыйна-метадычны этап змяшчаў: складанне арганізацыйнага камітэта, падрыхтоўку і афармленне неабходнага рэпертуарнага матэрыялу, расшыфроўку этнаграфічнага і танцавальна-гульнявога матэрыялу, сабранага аўтарам у рабочы рэпертуарны зборнік і інвентарызацыю русальных песень. Арганізацыйны камітэт па падрыхтоўцы абраду складаўся з: пастановачнай, творчай групы, мастацка-пастановачнай часткі, упраўлення па матэрыяльна-тэхнічным забеспячэнні, бухгалтэрыі свята. **Таксама мы вызначылі функцыянальныя абавязкі членаў аргкамітэта:** пры распрацоўцы структуры аргкамітэта важна ведаць не толькі сістэму падпарадкавання, але і дакладна вызначыць функцыянальныя абавязкі супрацоўнікаў. Напрыклад, асобнае месца ў кіраўнічым звяне аргкамітэта займае *галоўны рэжысёр*, бо гэтая асоба нясе асабістую адказнасць за якасць творчага ўвасаблення свята. Таму дырэктар свята па ўсіх кардынальных пытаннях і ў тых выпадках, калі існуе неабходнасць, раіцца з галоўным рэжысёрам, выконвае яго рэкамендацыі, парады. Пры ўзнікненні спрэчных момантаў або розных пазіцый адносна спосабу вырашэння таго ці іншага пытання, яны звяртаюцца да старшыні аргкамітэта, які і выносіць канчатковае рашэнне. Важнай часткай метадычнай работы стала праца з фальклорнымі калектывамі, якая насіла арганізацыйна-творчы характар.

Арганізацыйны аспект быў звязаны з фарміраваннем зацікаўленасці ўдзельнікаў у засваенні абраду, з падрыхтоўкай рэжысёрска-пастановачнай групы, пошукам аптымальнага месца для рэпетыцый і правядзення абраду. Трэба знаёміць удзельнікаў фальклорных гуртоў з практычнай часткай сцэнарнага праектавання абраду. І тут сутыкнуліся з такімі задачамі і абавязкамі ў практычным увасабленні рэканструкцыі: складанне агульнай праграмы свята; распрацоўка агульных праграм; правядзенне творчых кансультацый з кіраўнікамі творчых калектываў, якія занятыя ў арганізацыі свята; аналіз і зацвярджэнне (рэканструкцыі) сцэнарыя; распрацоўка рабочага плана да падрыхтоўкі (рэканструкцыі) свята; правядзенне абмеркавання (абрада Провады русалкі) пастановачных груп свята, на якіх вырашаюцца разнастайныя пытанні яго ўвасаблення; кантроль за ходам падрыхтоўкі свята; рэклама свята. За месяц да правядзення абрада Провады русалкі ў музеі мы скантактаваліся са сродкамі масавай інфармацыі (прэса, радыё, афіша), далі шэраг інтэрв'ю, зрабілі афішы аб будучым абрадзе і калектывах, якія будуць на ім выступаць. Паколькі рэклама — гэта від дзейнасці, мэтай якой з'яўляецца рэалізацыя задач шляхам распаўсюджвання інфармацыі.

Вучэбна-рэпетыцыйны этап. Дадзены этап самы доўгі, складаны і адказны. Рэжысёр і мастацкі кураўнік у адпаведнасці з абрадавымі дзеяннямі выбіралі песенныя ўзоры. Праца пачалася пад кіраўніцтвам Э.В. Шчадрыной з развучвання і азнаямлення з мелодыямі песень, карагодаў гуртамі з рабочага рэпертуарнага зборніка. Песні аналізаваліся і класіфікаваліся ў храналагічнай і тэматычнай паслядоўнасці. Удзельнікам некалькі разоў быў прадэманстраваны экспедыцыйны відэазапіс абраду Провады русалкі з в. Вялікі Бор. Паралельна з праслухоўваннем расшыфроўваўся яго тэкст. Удзельнікі шмат слухалі і спрабавалі спяваць. Такім чынам, ішоў працэс вуснага пераймання і этнафанічнага засваення, вучылі манеру выканання, гукавядзення, інтанавання Вялікаборскіх жанчын. Народная манера выканання мела свае рысы, яна заснаваная на асаблівасцях дыялекту, музычнай мовы і выканальніцкай манеры многіх пакаленняў людзей адной мясцовасці. Захаваць мясцовую спецыфіку – галоўная задача фальклорных калектываў пры рэканструкцыі абраду Провады русалкі.

Рэканструкцыя абраду ажыццяўлялася ў выніку аднаўлення яго агульных уласцівасцей па апісаннях, расповедах, рэштках напеваў, асобных слоў, на аснове даных аб яе мастацкіх, эстэтычных, стылістычных уласцівасцях і функцыянальным прызначэнні. Даныя мы атрымалі пры вивучэнні друкаваных прац па гісторыі культуры, этнаграфіі, песеннай творчасці, у гутарках са знаўцамі і носьбітамі традыцый, пры знаёмстве з творамі выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Засваенне выбранага матэрыялу ўдзельнікамі адбывалася наглядным і вусным шляхам. Выбраныя песенныя рэпертуары быў развучаны з экспедыцыйных відэазапісаў. У працэсе развучвання выкарыстоўвалі формы гуртавых і індыўідуальных заняткаў. Кожнай удзельніцы былі раздадзены тэксты абрадавай дзеі Провады Русалкі. Вучэбна-рэпетыцыйны этап доўжыўся на працягу месяца. Перад кіраўнікамі гуртоў была пастаўлена задача засвоіць прапанаваны матэрыял у сцэнарыі, са сваімі гуртамі вивучыць 1-2 русальныя песні з розных рэгіёнаў Беларусі, якія потым былі ўключаныя ў канцэртную частку.

Арганізацыйна-фінансавое забеспячэнне. Самай складанай справай з'яўляецца складанне каштарыса выдаткаў на правядзенне свята. У тым выпадку, калі каштарыс складаецца «пад сцэнарыём» (гэта значыць, спачатку вызначаюцца ўсе аспекты фінансавання, што з'яўляецца найлепшым варыянтам), а затым выдзяляюцца сродкі для творчага, вытворчага, матэрыяльна-тэхнічнага і арганізацыйнага забеспячэння свята. Рэжысёр з пастановачнай групай правялі арганізацыйна-метадычны аналіз сцэнарыя, каб можна было задаволіць усе патрэбы падрыхтоўкі і правядзення свята. Затым фінансавыя пытанні мы склалі ў агульны каштарыс, які быў зацверджаны дырэктарам музея і галоўным бухгалтарам. Тут сутыкнуліся з праблемай вялікіх транспартных выдаткаў. Што вымушала ўдакладніць каштарыс і шукаць іншыя варыянты.

Прэзентацыйны этап. Рэканструкцыя свята пачалася з прэзентацыі канцэртна-абрадавай дзеі «Завіванне вяноў, упрыгожванне Русалкі» на пляцоўцы «Пляц ля школы». Праграму падрыхтавалі фальклорныя гурты БДУКіМ «Страла», «Этна-Суполка», «Таццянка-Вяснянка», «Раме» і гурт «Мілавіца» ЦДАДіМ «Ветразь» Кастрычніцкага раёна г. Мінска. Потым наведвальнікі мелі магчымасць пазнаёміцца са

спадчынай традыцыйнай беларускай культуры, як матэрыяльнай, так і духоўнай у іх непарыўнай еднасці, прыняць удзел у майстар-класах па беларускіх народных танцах і гульнях, пляценні вяноў і далучыцца да дзей рэканструкцыі абраду Провады русалкі. Рэканструкцыя абраду ў музеі-скансэне праходзіла ў максімальна набліжаных адпаведна кожнай абрадавай дзеі ўмовах, выкананне абрадавых песень адбывалася жывым гукам, усе ўдзельнікі былі апранутыя ў народныя строі. Мэта рэканструкцыі абраду ў скансэне – прыцягнуць ўвагі глядачоў, заахвочванне іх да перажывання абраду і жадання стаць яго ўдзельнікамі. Варта адзначыць, што абрад зацікавіў наведвальнікаў. З захапленнем і вялікім уражаннем яны дзякавалі за тое, што ім пашчасціла апынуцца ў гэты час і ў гэтым месцы і прыняць удзел у такой адмысловай дзеі, як Провады русалкі. Было выказана пажаданне з боку адміністрацыі музея і глядачоў праводзіць абрад кожны год.

Спіс літаратуры:

1. Аляхновіч, А.М. Народная песня ў мастацкай самадзейнасці / А.М. Аляхновіч. – Мінск : Універсітэцкае, 1991. – 111 с.
2. Дарашэвіч, Э.К. Тэорыя фальклору / Э.К. Дарашэвіч // У тэзаўрусе Беларусі: да 80-годдзя Энгельса Дарашэвіча. – Мінск: Чатыры чвэрці, 2011. – С. 10 – 80.
3. Клотинь, А. Фольклор в системе современной народной культуры / А. Клотинь // Фольклорное наследие народов СССР и его роль в художественной культуре развитого социализма : тез. докл. Всесоюз. науч. конф. – М., 1981. – С.89.
4. Традыцыйная мастацкая культура беларусаў: у 6 т. / ідэя і агул. рэдаг. Т.Б. Варфаламеевай. – Мінск: Вышэйш. шк., 2000 – 2012. – Т. 5. Цэнтральная Беларусь. У 2 кн. Кн. 1 / В. І. Басько [і інш.]. – 2010. – 874 с. : каляр. іл.

Чжао Акань

ВИДЕОКЛИП КАК ФОРМА РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ФОЛЬКЛОРА В ТОРЖЕСТВЕННЫХ КОНЦЕРТАХ, ПОСВЯЩЕННЫХ ПРАЗДНОВАНИЮ КИТАЙСКОГО НОВОГО ГОДА НА КАНАЛЕ ССТV

Chzhao Akan

VIDEO CLIP AS A FORM OF FOLKLORE REPRESENTATION IN GALA CONCERT DEDICATED TO THE CHINESE NEW YEAR CELEBRATION ON CCTV CHANNEL

В статье анализируется видеоклип как устойчивая и успешная форма репрезентации фольклора и этнической культуры Китая в серии праздничных новогодних концертов популярного среди китайцев всего мира телеканала ССТV.

The article analyzes video clip as a stable and successful form for representation of ethnic folklore and culture of China in a series of New Year concerts of the popular among the Chinese people of all world CCTV television channel.

Праздничные концерты Центрального китайского телевидения, посвященные лунному Новому Году и проводимые с 1983 года, стали точкой приложения энергии многих деятелей телевидения и искусства и одновременно «новым народным обычаем» для китайцев всего мира. Сегодня, когда возникает множество новых медиа, художественных форм и концепций, вкусы и потребности зрителей меняются. В этой ситуации новогодние концерты Центрального телевидения оказываются перед лицом новых вызовов. В концертах последних двух лет мы можем с радостью отметить множество изменений. Данная работа посвящена видеоклипу как новой зрелищной форме репрезентации традиционного китайского фольклора на торжественных концертах, посвященных празднованию китайского Нового года на канале ССТV.

Еще в концерте 2014 года было заметно, что видеоклипы с натурными съемками утратили традиционную функцию создания простого фона для различных номеров. Они стали элементом сложного визуального решения, выполняющего роль информационного дополнения и сценической декорации. Режиссером концерта 2014 года был Фэн Сяоган – один из самых известных китайских кинорежиссеров современности. Его фильмы неизменно имеют огромные сборы в китайском прокате, обгоняя даже голливудские блокбастеры. Видеоклипы на популярные традиционные песни, хорошо известные китайскому зрителю, он сделал частью сложной конструкции. Использование видеоклипов стало еще более распространенным к концерту 2015 года, также более явными стали и преимущества этого элемента. В концерте 2015 года видеоклипы использованы в синтезе с другими видео элементами:

- повествовательные и лирические видеоролики, как правило, транслируются на экране отдельно [заставка перед началом концерта, длящаяся чуть более минуты, сюжетные вставки между номерами];
- вспомогательные элементы видео могут становиться информационным дополнением номера или создавать особые эффекты. Например, во время исполнения вокального номера «Блестящая парча» Ли Юйчунь на экране одновременно со спецэффектами появилось 4 изображения певицы;
- фоновые видео элементы, позволяющие создать нужную атмосферу. Например, во время исполнения песни «Отдам тебе сердце» на экране появляются изображения партийных хроник.